

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อพูดถึงคำว่าประชาธิปไตย คนทั่วไปมักจะคิดถึงคำจำกัดความของมันว่าคืออะไร บางคนก็คิดไปถึงสมัยที่ยัง เป็นเด็กที่ต้องท่องความหมายของประชาธิปไตยว่าหมายถึง การปกครอง ที่ประชาชนเป็นใหญ่ หรืออย่างที่ประธานาธิบดีอับราฮัม ลินคอล์น แห่งสหรัฐอเมริกาได้เคยให้ ความหมายว่า หมายถึง การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชนซึ่งเป็น ความหมายในแง่ของการเมือง การปกครอง จึงเป็นเรื่องที่ใหญ่โตเกินกว่าเรื่องของการเรียน การสอน (ศิริกาญจน์ ทองอินทร์. 2529 : 16) การเรียนการสอนเรื่องประชาธิปไตยที่ โรงเรียนประถมศึกษาได้ดำเนินการมาแต่เดิมนั้นจึง เป็นเพียงการเรียนรู้เกี่ยวกับสถาบันและรูปแบบต่าง ๆ ของการปกครองระบอบประชาธิปไตยมากกว่าการเปิดโอกาสให้เด็กได้เข้ามามีบทบาทและ ประพฤติ ปฏิบัติตามแนวทางที่ได้รับการสั่งสอน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2528 : คำนำ)

ประชาธิปไตยเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับคนไทยทุกคน เพราะการดำรงชีวิต ตามวิถีทางของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ เป็นประมุขนั้นเหมาะสม สำหรับประเทศไทย เพราะ เป็นรูปแบบการปกครองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนได้มีส่วนร่วมใน การปกครองประเทศ ประชาธิปไตยเป็นขบวนการที่เกิดจากการเรียนรู้และการปฏิบัติ การเริ่มต้น ของการเรียนรู้และการปฏิบัติต้อง เริ่มตั้งแต่ยังอยู่ในวัยเด็ก เพราะ เป็นวัยที่มีความคิดบริสุทธิ์สามารถ ซึมซาบสิ่งที่ได้รับการสั่งสอนและการอบรมได้โดยง่าย ดังนั้นนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาและ โรงเรียนประถมศึกษาจึง เป็นกลุ่มบุคคลและสถาบันที่เหมาะสมที่สุดในการปลูกฝังวิถีชีวิตแบบ ประชาธิปไตย (ชาน หลีกภัย. 2528 : 1) นั่นคือการนำเอาหลักการประชาธิปไตยมาใช้ใน วิถีชีวิตประจำวันจนเป็นนิสัยในชีวิตหรือวิถีทางแห่งชีวิต (a way of life) ซึ่งผู้สอนควรชี้ให้เห็น นักเรียนทราบว่า นอกจากจะยึดถือเอาประชาธิปไตยเป็นแบบของการปกครองแล้วยังจำเป็นต้อง ยึดถือเอาประชาธิปไตยไว้ในฐานะที่เป็นวิถีทางแห่งชีวิตประจำวัน (Democracy as a way of life) อีกด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2528 : 33)

โรงเรียนประถมศึกษาเป็นสถาบันทางสังคมที่เด็กส่วนใหญ่ได้มีโอกาสเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งนานประมาณ 6 ปี ตามพระราชบัญญัติการประถมศึกษาพุทธศักราช 2523 ที่กำหนดว่า "ให้ผู้ปกครองเด็กที่มีอายุย่างเข้าปีที่แปดส่งเด็กนั้นเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาจนกว่าจะมีอายุย่างเข้าปีที่สิบห้า" จะเห็นได้ว่าช่วงอายุที่เด็กเข้ามาอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษานั้นเริ่มตั้งแต่วัยเด็กจนย่างเข้าวัยรุ่นซึ่งเป็นช่วงวัยที่เหมาะสมที่จะสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์เป็นอย่างดี เพราะเด็กกำลังพัฒนาทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ถ้าโรงเรียนประถมศึกษาได้จัดกิจกรรมที่เสริมสร้างประชาธิปไตยอย่างจริงจังแล้ว ก็คาดได้ว่าเมื่อนักเรียนจบจากชั้นประถมศึกษาไปแล้วจะสามารถมีชีวิตอยู่ในสังคมประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี และสามารถช่วยสร้างเสริมสังคมให้เป็นสังคมประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขได้อีกด้วย ซึ่งในการสร้างให้นักเรียนมีวิถีชีวิตประชาธิปไตยนั้น โรงเรียนจะต้องสร้างบรรยากาศประชาธิปไตยขึ้นในโรงเรียนโดยสอดแทรกในกิจกรรมทุกอย่างที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น ทั้งกิจกรรมทางหลักสูตรประถมศึกษา 2521 และกิจกรรมเสริมหลักสูตร (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2528 : 49 - 51) และถ้าหากจะเปรียบโรงเรียนประถมศึกษาเป็นประเทศ นักเรียนประถมศึกษา ก็คงเปรียบได้กับพลเมืองของประเทศ ซึ่งจะต้องมีความสำนึกหรือวิญญานเป็นประชาธิปไตยเช่นเดียวกับพลเมืองทั่วไป โรงเรียนประถมศึกษาจึงมีความจำเป็นที่จะต้องถูกจัดให้เป็นแหล่งฝึกความเป็นนักประชาธิปไตยให้นักเรียน ดังที่ เซวรัตน์ คັນสยะวิชัย (2525 : 48) ได้กล่าวถึงความจำเป็นในการฝึกว่า "โรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคม (Social Institution) รองจากสถาบันครอบครัว โรงเรียนเป็นสถาบันที่ให้ความรู้หล่อหลอมชีวิตจิตใจของนักเรียน นักเรียนจะเชื่อฟังครูยิ่งกว่าบิดามารดาเสียอีก โดยเฉพาะโรงเรียนประถมศึกษา โอกาสเช่นนี้เป็นโอกาสที่โรงเรียนจะฝึกสอนถ่ายทอดวิชาความรู้ด้านประชาธิปไตยอย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการปกครอง อุดมการณ์และวิถีชีวิต เด็กจะรับได้เป็นอย่างดี ครูเองจะต้องพยายามประพฤติปฏิบัติในด้านประชาธิปไตยให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน เมื่อโรงเรียนฝึกสอนถ่ายทอดได้ ก็ย่อมมีผลกระทบในทางที่ดีต่อระบอบประชาธิปไตยของประเทศชาติในที่สุด"

กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาเห็นว่า ถ้าโรงเรียนประถมศึกษาซึ่งมีจำนวนกว่า 31,000 โรงเรียนและมีขอบเขตบริการครอบคลุมทุกหมู่บ้านได้มีรูปแบบของการจัดกิจกรรมเรียนการสอนเพื่อให้เด็กได้มีโอกาสฝึกฝนกระบวนการประชาธิปไตยอย่างทั่วถึง โดยการเน้นให้นักเรียนเรียนรู้วิถีชีวิตในระบอบประชาธิปไตย จากการเรียนการสอนในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ตามหลักสูตร

ประณตศึกษาและ เปิดโอกาสให้ฝึกฝน เรื่อง ประชาธิปไตยจากกระบวนการกลุ่มรวมทั้งการจัดบรรยากาศแบบประชาธิปไตยในโรงเรียนจะช่วยให้นักเรียนรู้เรื่องประชาธิปไตย และส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจและมีเจตคติที่ดีต่อระบอบประชาธิปไตย จนสามารถนำวิธีการประชาธิปไตยไปใช้ในชีวิตรประจำวัน ในครอบครัว และในชุมชนได้ในที่สุด

ดังนั้นการฝึกฝนให้นักเรียนมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยจึง เป็นเรื่องที่โรงเรียนประถมศึกษาควรจะได้ปฏิบัติให้ทั่วถึงทุกโรงเรียน เพราะถ้าสามารถปลูกฝังความรู้เรื่องระบอบประชาธิปไตยและวิถีชีวิตประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษาได้ทั่วถึงแล้วย่อมเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศตามนโยบายของรัฐบาล

การสร้างหรือเผยแพร่ความรู้และการปฏิบัติตามระบอบประชาธิปไตยและวิถีชีวิตประชาธิปไตยให้กว้างขวาง และได้ผลดีนั้น วิธีการที่คาดว่าจะประสบผลสำเร็จ คือ การให้นักเรียนระดับประถมศึกษาเป็นสื่อกลางในการพัฒนาประชาธิปไตย เพราะปัจจุบันนี้นักเรียนในระดับประถมศึกษาที่มีอยู่เป็นจำนวนมากถึง เจ็ดล้านกว่าคน กระจายอยู่ตามโรงเรียนในทุกพื้นที่ของประเทศไทยกว่า สามหมื่นโรงเรียน ซึ่งถ้าสามารถสร้างเสริมให้นักเรียนมีความรู้และเข้าใจวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยตั้งแต่อายุในระดับประถมศึกษาแล้ว การสร้างเสริมประชาธิปไตยก็คงจะเป็นไปได้ด้วยดีและถูกต้องตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เพราะนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาไปแล้วมีโอกาสที่จะเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมมีเพียงร้อยละ 44 เท่านั้น ส่วนอีกประมาณร้อยละ 56 ต้องออกจากระบบโรงเรียนไป โดยไม่มีโอกาสจะได้รับการศึกษาทางตรงอีกเลย ดังนั้นถ้าในระยะที่นักเรียนศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนได้เข้าใจถึงวิถีชีวิตประชาธิปไตยและระบอบประชาธิปไตย แล้วนักเรียนย่อมสามารถนำความรู้ความเข้าใจเหล่านี้ไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้

การที่โรงเรียนจะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนเข้าใจระบอบประชาธิปไตยและวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย นอกจากนักเรียนจะได้เรียนรู้และฝึกฝนจากโรงเรียนจนมีพฤติกรรมที่สังคมพึงประสงค์แล้วยังมีพฤติกรรมที่เด่นชัดในเรื่องต่อไปนี้คือ

1. นักเรียนมีคารวะธรรม
2. นักเรียนมีสามัคคีธรรม
3. นักเรียนมีปัญญาธรรม
4. นักเรียนมีความรู้และทักษะในการดำเนินงานตามระบบประชาธิปไตย

(กองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2528 : 2 - 13)

ส่วนแนวทางที่จะปลูกฝังให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมประชาธิปไตยที่สำนักงานคณะกรรมการ
 การประถมศึกษาแห่งชาติต้องการ เน้นคือ เรื่องของวิถีชีวิตประชาธิปไตยซึ่ง เน้นตามหลักธรรมใน
 พุทธศาสนาที่เห็นว่าควรปลูกฝังให้เป็นพฤติกรรมที่ถาวรในตัวนักเรียนประถมศึกษา 3 ประการเท่านั้น
 คือ การให้รู้จักเคารพซึ่งกันและกัน (คารวะธรรม) การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม (สามัคคีธรรม)
 และการใช้เหตุผลในการทำงานและแก้ปัญหา (ปัญญาธรรม) ซึ่งในหลักสูตรประถมศึกษา 2521
 ได้กล่าวถึงแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนการสอนไว้อย่างชัดเจนนั่นคือ การให้นักเรียนเป็น
 ศูนย์กลางของห้องเรียนโดยให้นักเรียนได้ใช้กระบวนการกลุ่มทำงานและแก้ปัญหาร่วมกัน ซึ่งได้ใช้
 กระบวนการที่คู่มือครูและแผนการสอนกำหนดไว้อย่างจริงจังแล้วนักเรียนก็จะเกิดพฤติกรรม
 ประชาธิปไตยตามที่ต้องการ และเมื่อนักเรียนเกิดพฤติกรรมประชาธิปไตยตามที่ฝึกในห้องเรียนแล้ว
 จึงค่อยขยายการฝึกออกมาฝึกนอกห้องเรียนต่อไป เช่น เรื่องการเลือกตั้งคณะกรรมการนักเรียน
 หรือกิจกรรมอื่นอันเป็นเรื่องของระบอบประชาธิปไตยต่อไป (ศิริกาญจน์ ทองอินทร์. 2529 :
 16 - 17)

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา
 เริ่มครั้งแรกเมื่อหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรี โดยการนำของ
 อาจารย์ ดร.สนิท ยี่รงค์ สมัยดำรงตำแหน่งหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศน์และคณะ ได้ทดลองจัด
 กิจกรรมการเรียนการสอนโดยการใช้กระบวนการกลุ่มขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2516 ในโรงเรียนทดลอง
 จำนวน 5 โรงเรียน ปรากฏว่า การจัดกิจกรรมประสบผลสำเร็จที่โรงเรียนบ้านพุ่มม่วง หรือปัจจุบันคือ
 โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 13 อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งในขณะเดียวกันธนาคารกรุงเทพ
 จำกัด ได้มีการประกวดภาพยนตร์สารคดีขึ้นและมีคณะบุคคลหนึ่งมาถ่ายทำกิจกรรมการเรียนการสอน
 ที่โรงเรียนบ้านพุ่มม่วงในเรื่อง "ประชาธิปไตยในสายเลือด" ส่งเข้าประกวดและได้รับรางวัล
 แนวคิดเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มจึงแพร่หลายขยายไปใน
 โรงเรียนประถมศึกษาทั่วไป ซึ่งจากการสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
 เมื่อปี พ.ศ. 2527 พบว่ามีโรงเรียนประถมศึกษาที่จัดกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนถึง 4,028
 โรงเรียน ซึ่งแต่ละโรงเรียนก็มีรูปแบบการจัดที่หลากหลายกันออกไป ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการ
 การประถมศึกษาแห่งชาติ เห็นว่าจะ เป็นผลเสียมากกว่าผลดีจึงได้จัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียน
 การสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา และจัดทำโครงการสนับสนุนกิจกรรม
 ประชาธิปไตยในโรงเรียน เพื่อให้การจัดกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนเป็นไปในแนวทาง
 ที่เหมาะสม

ในปีการศึกษา 2528 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้จัดส่งคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษาไปให้โรงเรียนประถมศึกษาทั่วประเทศได้ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานตามโครงการ เพื่อให้ทุกโรงเรียนได้ศึกษารายละเอียดของคู่มือนี้และให้โรงเรียนที่พร้อมจะดำเนินการจัดกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนได้เริ่มดำเนินการ ส่วนโรงเรียนที่ดำเนินการอยู่แล้วก็จะได้พัฒนาการจัดกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนของตนต่อไป (กองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2528 : 2) และในปีเดียวกันนี้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้จัดทำเทปโทรทัศน์เพื่อสนับสนุนงานโครงการจำนวน 3 เรื่อง คือเรื่องโรงเรียนประชาประชาธิปไตยความสำเร็จที่บ้านเนินทราย และความหวังใหม่ ซึ่งถ่ายทำในโรงเรียนจังหวัดเพชรบุรี อันได้แก่โรงเรียนบ้านพุ่มม่วง โรงเรียนบ้านเนินทราย และโรงเรียนบ้านหนองยาว พร้อมอัดสำเนา 100 ม้วนส่งให้สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดทุกจังหวัดและวิทยาลัยในส่วนภูมิภาค และในปีการศึกษา 2529 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีนโยบายให้โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดจัดกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนให้ครบทุกโรงเรียน (ผลการดำเนินงานโครงการสนับสนุนกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา. 2528 - 2530 : 5)

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษานั้นมีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อการสนองรับกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยเรา ดังจะเห็นได้จากการบรรยายพิเศษในการเปิดสัมมนาเรื่อง "การดำเนินงานตามโครงการสนับสนุนกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา" ของนายชาน หลีกภัย ได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า

"เราไม่ต้องการผลิตคนให้อ่านออกเขียนได้เท่านั้นแต่ต้องการผลิตคนที่มีความสมบูรณ์ในความเป็นคนสนองรับกับการปกครองของประเทศไทยระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขด้วยและวัยที่ที่ดีที่สุดจะฝึกฝนในเรื่องนี้ได้คือวัยประถมศึกษา" (ชาน หลีกภัย. 2528 : 1)

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งการปกครองตามรูปแบบนี้เน้น และให้ความสำคัญแก่ประชาชนมากที่สุด ดังนั้นคุณภาพของประชาชนจึงเป็นเงื่อนไขประการสำคัญ ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการปกครอง (กระมล ทองธรรมชาติ และคณะ. 2521 : 317) คุณภาพของประชาชนที่ประเทศชาติกำลังต้องการมากที่สุดคือ

คุณสมบัติของความเป็นพลเมืองดีในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์
เป็นประมุข ดังที่หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ได้ระบุคุณสมบัติที่ต้องการเน้นไว้ดังนี้

1. มีความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ไม่เห็นแก่ตัว
2. มีวินัยในตนเอง มุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จ
3. ขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์ ประหยัดและอดทน
4. รู้จักคิดวิจารณ์ และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
5. มีขันติธรรมต่อคำวิจารณ์ และความแตกต่างระหว่างบุคคล หรือหมู่เหล่า
6. มีน้ำใจเป็นนักกีฬา รู้จักยกย่องผู้อื่น
7. รู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยรู้จักเป็นผู้ให้ ผู้รับ ผู้นำ และผู้ตามที่ดี

หากพิจารณาให้ดี จุดมุ่งหมายทั้ง 7 ประการข้างต้นก็คือ หลักการฝึกคนให้มีความรู้เป็น
ประชาธิปไตย (บุญส่ง ลอยสุวรรณ. 2526 : 38 - 39) รัฐบาลได้ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือ
สร้างคุณภาพของประชาชน ซึ่งในการสร้างคุณภาพนั้นจำเป็นต้องสร้างบรรยากาศแห่ง
ความเป็นประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในสังคมไทยอย่างแท้จริง นั่นคือให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ
ซาบซึ้งในระบอบประชาธิปไตย และสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตจริงได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม
โดยการปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตยให้แก่คนไทยทุกคนอย่างทั่วถึง ตั้งแต่เยาว์วัย ดังที่
สาร สาระทัศนานันท์ (2521 : 23 - 24) ได้กล่าวว่า "การที่ประชาชนจะเข้าใจซาบซึ้งใน
ระบอบประชาธิปไตยได้นั้น จะต้องมีกรอบรมสั่งสอน และทำตัวอย่างที่เหมาะสมที่ควรให้มัน ตั้งแต่
บุคคลเหล่านั้นยังเยาว์ คือในขณะที่เป็นนักเรียน เมื่อโตขึ้นจะได้เป็นพลเมืองที่เหมาะสมในการ
ปกครองระบอบประชาธิปไตย" ซึ่งตรงกับความเห็นของ ก่อ สวัสดิพิบูลย์ (อ้างถึงใน
วีระ บุญยะกาญจน. 2517 : 23) ที่ว่า "ประชาธิปไตย ควรเริ่มต้นในโรงเรียนก่อน เพื่อฝึกฝน
นักเรียนให้เข้าใจประชาธิปไตย และปฏิบัติถูกต้องเสียตั้งแต่ยังเป็นเด็ก" โรงเรียนที่เหมาะสมสำหรับ
การฝึกความเป็นนักประชาธิปไตยให้แก่คนไทยตั้งแต่ยังเยาว์ก็คือ โรงเรียนระดับประถมศึกษา
เพราะการศึกษาในระดับประถมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนา (Education For
Development) คือมุ่งให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็นอย่างมีเหตุผล และถูกต้อง
สามารถตัดสินใจด้วยตนเอง รู้จักช่วยเหลือตนเอง และสังคมได้ เมื่อสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร
ประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ไปแล้ว ควรเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะที่จำเป็นในการ
ดำรงชีวิต เป็นคนดีมีคุณธรรมสามารถประกอบอาชีพ และดำรงตนอยู่ได้อย่างเป็นสุขในสังคม
(คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2526 : 30) การศึกษาในระดับประถมศึกษายังเป็น

การศึกษาภาคบังคับ สำหรับบางชน และเป็นสังคมแห่งแรกที่เด็กได้มีโอกาสใช้ชีวิตร่วมกับบุคคลอื่น มากขึ้น (คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2526 : 197) ซึ่งการอยู่ร่วมกันในสังคมนั้น จะต้องมีการเกื้อหนุน มีกติกา ระเบียบ วัฒนธรรม และประเพณีของแต่ละสังคมเป็นเครื่องยึดถือปฏิบัติ เพื่อให้สังคมมีระเบียบ และสมาชิกในสังคมไม่เอาใจเอาเปรียบซึ่งกันและกัน ทำให้สังคมเกิดความสงบเรียบร้อย และอยู่อย่างสันติสุข (คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ. 2527 : 12) นอกจากนี้ แผนการศึกษาแห่งชาติ (2521 : 10 - 11) ยังเน้นในเรื่องการดำรงตนเป็นพลเมืองดีในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขอีกด้วย

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรี มีโรงเรียนในสังกัดจำนวนทั้งสิ้น 247 โรงเรียน 32 กลุ่มโรงเรียน มีครูรวมทั้งสิ้น 3,133 คน มีนักเรียนรวมทั้งสิ้นจำนวน 46,478 คน (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรี. 2530 : 17) ได้ให้ความสำคัญและมีแนวนโยบายที่จะให้นักเรียนระดับประถมศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจ ได้ฝึกปฏิบัติโดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยมาตั้งแต่ พ.ศ. 2516 ประสบความสำเร็จที่โรงเรียนบ้านพุ่มม่วง ปัจจุบันคือโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 13 อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งนับได้ว่าเป็นจุดกำเนิดการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา เป็นแห่งแรกของประเทศไทย (สรุปผลการสัมมนาการประถมศึกษาพัฒนาประชาธิปไตย. 2528 : 2) โดยหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรี ได้คิดรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้กระบวนการกลุ่ม สามารถพัฒนาการเรียนการสอน การทำงานแบบกลุ่มได้สำเร็จ แนวความคิดเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มหรือกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยจึงแพร่หลายออกไปในบรรดาผู้บริหาร ครู และผู้สนใจการศึกษาทั่วไป สถาบัน และหน่วยงาน ตลอดจนบุคลากรจำนวนมากได้เดินทางไปศึกษาดูงานที่โรงเรียนบ้านพุ่มม่วง แล้วนำแนวคิดการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยไปจัดในสถาบัน และหน่วยงานของตน โดยเฉพาะผู้บริหารและครูโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาเพชรบุรี

จากพื้นฐานความคิดของครู และผู้บริหารในแต่ละโรงเรียนไม่เหมือนกัน จึงทำให้แต่ละโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรี มีรูปแบบในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยแตกต่างกันออกไป แม้สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรีจะได้จัดให้โครงการประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษาเป็นโครงการหลักใน 4 โครงการ คือ โครงการสาธารณสุข

โครงการสหกรณ์ โครงการประชาธิปไตย และโครงการอาหารกลางวัน ซึ่งรวมเรียกว่า โครงการ "ส.ส.ป.อ." และมีโครงการนี้สอดคล้องตามผลการรณรงค์สร้างสรรค์ประชาธิปไตยในโรงเรียนแล้วก็ตาม แต่จากรายงานการจัดการศึกษาของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรี ตามเอกสารลำดับที่ 5/2529 พบว่าคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร 2521 ของนักเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรี ยังไม่อยู่ในระดับที่น่าพอใจ โดยเฉพาะกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตด้านสมรรถภาพความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องประชาธิปไตย คะแนนร้อยละเฉลี่ย 44.59 (ระดับ 0) ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจในทุก ๆ อาเภอ (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรี. 2529 : 16 - 17)

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจจะศึกษาเรื่อง การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา และเหตุผลที่ทำในจังหวัดเพชรบุรีเพราะ

1. สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรี เป็นหน่วยงานแรกที่ประสบความสำเร็จในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา เมื่อปี 2516 ที่โรงเรียนบ้านพุ่มวาง หรือปัจจุบันคือ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 13 อาเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี แต่ทำไมการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในภาพรวมของทั้งจังหวัดจึงไม่สัมฤทธิ์ผลหรือพัฒนาไปเท่าที่ควร
2. สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรี สนับสนุนงานวิจัยเรื่องการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรี ตามหนังสือที่ ศธ 1445/5568 ลงวันที่ 18 ธันวาคม 2530 เพื่อจะได้นำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการดำเนินงาน และปรับปรุงแก้ไขปัญหาการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรีต่อไป
3. ในการดำเนินการจัดทำคู่มือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ตั้งแต่เริ่มดำเนินการ ใช้บุคลากรสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรี เป็นคณะทำงานส่วนใหญ่ อันได้แก่ ศึกษานิเทศก์ และผู้บริหารโรงเรียน จึงน่าจะศึกษาแนวคิดในการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรี
4. จากสถิติการมาดูงานการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรี อันได้แก่ โรงเรียนบ้านพุ่มวาง โรงเรียนบ้านเนินทราย โรงเรียนบ้านหุบกะพง โรงเรียนวัดไทรทอง โรงเรียนบ้านหนองยาว ฯลฯ

เป็นจำนวนมาก ของหน่วยงาน สถาบันต่าง ๆ ทั่วประเทศ จึงน่าจะศึกษาว่าการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนดังกล่าว และโรงเรียนที่นำแบบอย่างไปจัด จัดอย่างไรจึง เป็นที่น่าสนใจ

5. ผู้วิจัยมีความสนใจในเรื่องนี้ และ เคยได้รับคำสั่งจากสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ ให้เป็นคณะทำงานดำเนินการจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา ติดตามผลการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริม ประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา มาตลอด มีความสนใจที่จะศึกษาการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนา ประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อให้งานวิจัยมีประโยชน์ในการสนับสนุน และส่งเสริม ต่อการดำเนินงานปรับปรุง แก้ไขปัญหาการจัดกิจกรรมให้เกิดประสิทธิภาพ แก่สำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดเพชรบุรี อันจะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย ในโรงเรียนประถมศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้ขอบเขตของการวิจัยตามเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในคู่มือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา ของสำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2531

ประโยชน์ของการวิจัย

ผู้บริหารครูอาจารย์ และบุคลากร สามารถนำผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ ไปจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษาได้อย่างดีและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ตลอดจนเสนอแนะ แนวทางในการดำเนินงานและการปรับปรุงแก้ไขปัญหาการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยแก่ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรีต่อไป

ค่านิยาม

1. กิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย หมายถึง กิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย เป็นกิจกรรมหรือประสบการณ์ทุกอย่างที่โรงเรียนจัดขึ้น ทั้งกิจกรรมตามหลักสูตรประถมศึกษา 2521 และกิจกรรมเสริมหลักสูตร และในที่นี้หมายถึงกิจกรรมที่กำหนดไว้ในคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ (พ.ศ. 2531)
2. ประชาธิปไตย หมายถึง
  - 2.1 วิถีชีวิตประชาธิปไตย คือ การนำเอาหลักการประชาธิปไตยมาใช้ในชีวิตประจำวันจนเป็นนิสัยในชีวิต หรือวิถีทางแห่งชีวิตประจำวัน ซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมที่สำคัญ 3 อย่าง คือ คารวะธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม
  - 2.2 ระบบประชาธิปไตย คือ รูปแบบหรือกระบวนการในการทำงานโดยใช้กระบวนการกลุ่มในการวางแผน การดำเนินงาน การประเมินผล และรับผลแห่งการทำงานร่วมกัน ตลอดจนใช้เหตุผลในการตัดสินใจ เพื่อแก้ปัญหาาร่วมกัน
3. โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงปีที่ 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรี
4. ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ และผู้อำนวยการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรี
5. อาจารย์ หมายถึง ครู-อาจารย์ผู้ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา ในปีการศึกษา 2533 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรี ที่ได้รับมอบหมายหรือมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย
6. กิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ประสบการณ์ด้านต่าง ๆ ที่นอกเหนือไปจากการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง
ประชากร ได้แก่
  - 1.1 ผู้บริหารโรงเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรี ปีการศึกษา 2533 จำนวน 247 คน

1.2 ครู อาจารย์ผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรี ปีการศึกษา 2533 ที่ได้รับมอบหมายหรือมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษาโรงเรียนละ 1 คน จำนวน 247 คน

กลุ่มตัวอย่างได้จากการสุ่มจากประชากรทั้งสองกลุ่มจำนวน 248 คน คิดเป็นร้อยละ 50 ของจำนวนประชากร โดยแยกตามลักษณะประชากร ดังนี้

ผู้บริหาร จำนวน	124	คน
ครูผู้สอน จำนวน	124	คน
รวมทั้งสิ้น	248	คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เกี่ยวกับสภาพของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นคำถามแบบเลือกตอบ

(Check - list)

ตอนที่ 2 เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา เป็นคำถามแบบเลือกตอบ (Check - list) และแบบปลายเปิด (Open - ended)

ตอนที่ 3 เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา เป็นคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating - Scale)

3. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง เมื่อกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามเสร็จแล้ว ผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 1 เกี่ยวกับสภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้วิธีหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

4.2 ข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 2 เกี่ยวกับการวัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา ใช้วิธีหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

4.3 ข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 3 เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา ใช้วิธีหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

การเสนอผลการวิจัย

บทที่ 1 ประกอบด้วยความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย ค่าจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย และลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัย

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ความหมายประชาธิปไตย แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการเสนอข้อมูล

บทที่ 4 ผลการวิจัย เป็นผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

บรรณานุกรม

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย